

Taktiken och atomvapnet

Andrakammardebatten om atomvapen häromdagen gällde inte frågan om Sverige skall tillverka eller anskaffa dylika vapen. Den gällde endast frågan om ett av överbefälhavaren framställt förslag om anslag till militär forskning på atomfrågornas område skulle bifallas. Regeringen förklarade emellertid genom försvarsministern att den inte går med på ens ett sådant anslag. Enligt de nu tillgängliga snabbprotokollen från debatten sökte så gott som alla talare att undvika både problemet om atomvapen för svensk forskning och frågan om huruvida det begärda anslaget var av väsentlig betydelse, därast vi i framtiden skulle besluta oss för svensk atomvapenproduktion. Realiteten blev alltså att regeringen sade nej till det begärda forskningsanslaget och därmed försvårade våra möjligheter att inom en rimlig tid framställa de vapen det gäller. För att motivera ett sådant ställningstagande var det nödvändigt att framföra skäl som inte hade med själva saken att göra. Dessa skäl verkade svepskäl även i den meningen att de inte gärna kunde fattas som de för ståndpunktstagandet avgörande. I bakgrunden skymtade andra skäl, inte alla eller blott i förbigående berörda, skäl av rent taktisk natur.

Försvarsministern och hans anhängare hänvisade till att ett svenskt godtagande av forskning på detta område kunde innebära vissa risker. Det kunde väcka missnöje i utlandet, sade man, det kunde hindra eller försvåra en eventuell överenskommelse om förbud mot atomvapen genom internationellt avtal, det kunde ge utlandet föreställningen att Sverige i själva verket redan beslutat sig för att anskaffa atomvapen. Huru förhåller det sig med dessa skäl?

Det är sant att varje aktion för stärkande av Sveriges försvar väcker missnöje i främmande länder, eller rättare sagt väcker missnöje i ett enda främmande land, Ryssland, och dess satellitstater. Var och en vet att det svenska försvarets egentliga uppgift är att genom sin styrka avskräcka den ryska regimen från ett isolerat angrepp eller ett angrepp i sammanhang med ett storkrig. Ingenting är därför naturligare än att den ryska statsledningen och dess svenska språkrör mullrar och hotar inför tanken att Sverige skulle få de moderna vapen utan vilka vårt försvar

är av ringa styrka. Detta argument, att utlandet skulle bli irriterat över varje antydning om att vi tänkte på produktion av atomvapen, är alltså formellt korrekt om man med utlandet menar den maktgrupp vars aggressioner vi och världen fruktar. Men att använda detta skäl som ett reellt skäl för att vi skulle förbli nära nog försvarslösa är en förbluffande debattmetod. Vi kan inte gärna kräva att just de som kan tänkas angripa oss skall vara belåtna över att vi med kraft vill försvara oss. Och vi vet mycket väl att den ryska hållningen förändras om vi en gång beslutat att gå vidare på försvarsförstärkningens väg, att den rad stater som anslutit sig till Atlantpakten och kan påräkna atomvapen i händelse av angrepp därför inte är mera utsatta för det ryska hotet än vi själva; tvärtom, detta hot likasom alla dylika hot begränsas i den mån den hotade visar sig beredd att stå emot den hotande.

Skulle vi då genom att fullfölja vår atomforskning till det militära området hindra den överenskommelse om förbud mot atomvapen? — förbud mot atomprov är en annan sak. I förbigående må anmärkas att ett atomvapenförbud som inte också innefattar förbud mot militära maktmedel över huvud, skulle vara en katastrof för de demokratiska staterna med deras underlägsna arméer. Låt oss också erinra om att ett dylikt förbud är otänkbart såvida man med förbud menar ett effektivt förbud. En internationell kontroll över efterlevandet av ett sådant förbud är i och för sig otroligt; skulle en sådan kontroll genomföras, kunde den självfallet inte upprätthållas såvida ett krig utbryter; vid ett krigsutbrott skulle kontrollen omedelbart avvecklas, och det bleve möjligt för de stridande staterna att genast sätta i gång med tillverkning av atomvapen, såvida de inte — vilket är det sannolika — redan skulle ha gömda lager av detta vapen till reds. Men även om vi antar att de fantastiska förutsättningar som här uppställts är realistiska, måste det vara tydligt för var och en att ett svenskt innehav av atomvapen eller en svensk forskning rörande atomvapen inte kan bli ett hinder för ett internationellt förbud. Tror verkligen någon att om USA och Ryssland skulle komma överens om ett sådant förbud det förhållandet att Sverige

hade dylika vapen eller utförde forskning för att möjligen kunna tillverka dem skulle omöjliggöra förbudet? Nej, det kan ingen tro. Så slappt är det omöjligt att en riksdagsman eller en minister tänker.

Egentligen är det onödigt att gå in på den tredje frågan, men det är betecknande för debattens skugglika karaktär att den snarast ställdes i förgrunden. En fortsatt forskning i atomfrågor som även innefattade militära möjligheter skulle, sade man, kunna missuppfattas så att Sverige beslutat sig för att skaffa atomvapen. Socialdemokraten Eköld betonade med rätta att en sådan missuppfattning borde väl ändå det svenska utrikesdepartementet kunna undanröja. Men flera talare påstod, till synes på fullt allvar, att oriktiga föreställningar om Sveriges ställning kunde spridas genom falska tidningsuppgifter, och man hade till och med panna att anförda det schweiziska exemplet som bevis på att oriktiga meddelanden i detta hänseende kunde vara av betydelse. I argumentationen kom därför att ingå ett rent förnekande av att den schweiziska regeringen ställt sig klart positiv till anskaffande av atomvapen och att den schweiziska regeringen på denna punkt har bakom sig en överväldigande parlamentsmajoritet; dessa fakta var, antydde det, tidningsförfälskningar!

Då motiveringar när en viss grad av absurditet är det omöjligt att tänka sig annat än att andra skäl än de anförda ligger bakom ställningstagandet. I detta fall ligger dessa skäl i öppen dag. Det socialdemokratiska partiet är splittrat, och kanske tänker sig rent av de ledande inom detta parti att man vid nästa allmänna val skall kunna använda den allmänna

och naturliga skräcken för atomvapen som ett medel att bevara majoriteten och regeringsinnehavet. Det är denna partipolitiska taktik som ett stort antal socialdemokratiska ledare inte generar sig för att använda i ett läge där det gäller att säkra Sveriges fred och tillvaro som självständig stat under de närmaste åren. Tyvärr visade det sig att folkpartiet och centern var känsliga för dessa taktiska manövrer; deras talesmän undvek alla förbindande uttalanden och gjorde endast reservationer och anmärkningar, vilkas tydliga avsikter var att markera avståndstagande utan att fatta ståndpunkt. Som vanligt i dessa frågor hade högerledaren hr Hjalmarson hedern av att säga ifrån inför denna samling av tvekande och undvikande taktiker. Han bemöttes på ett sätt som i andra kamraren sannolikt inte var alldeles utan effekt av hr Undén; utrikesministern har aldrig vunnit rykte som talare eller debattör, men i fråga om rena grovhet — såsom då han anklagade hr Hjalmarson för att sova i kamraren — har han under den senaste tiden visat en kapacitet som möjligen överskyller hans oförmåga att formulera och precisera.

Ännu kan man hoppas på att partiledningarna skall komma till enighet om det stärkande av Sveriges försvar som behövs för att vi inte inför ett hot skall tvingas till underkastelse eller till blodsoffer utan mening. Men den senaste riksdagsdebatten tyder på att taktiken ännu bevarar väldet, att de partipolitiska intressena av enighet inom partiet och goda positioner vid ett framtida val fortfarande är mera bestämmande än nationens samlade intresse av fred och försvar.